

VINTERFÅGELFAUNAN VID ASKÖVIKEN

Lars Lindell

Under perioden november 1975 - februari 1976 har fågelfaunan vid Asköviken undersökts mera systematiskt genom linjetaxeringar. Metodiken presenteras närmare nedan. För fältarbetet har författaren och Thomas Skoglund svarat.

Målbildningen har varit att dokumentera Askövikens vinterfågelfauna och i samband härmed studera de olika arternas kvantitativa förhållanden. Vidare var det av intresse att se hur de olika arterna fluktuerade under vintern. Dessutom kan materialet på längre sikt användas för jämförelser av fågelfaunan mellan olika vintertaxeringar.

Metodik

För arbetet valdes linjetaxeringsmetoden, en relativ inventeringsmetod. De erhållna resultaten visar alltså på intet sätt de absoluta förhållandena, men ger en snitbild av fågelförekomsten i de aktuella biotoperna. Sträckan som inventerades var 4 km lång. Den startade vid transformatorstationen vid Askö gård, följde den gult markerade vandringsleden förbi "Rastholmen" till Kvarnberget, därifrån mot Knekttorpet och via vasskanten mot fjärden avslutningsvis till Piskartorpet. Sträckan kån bjuder alltså ett flertal biotoper, såväl barr- och lövskog, som åker-, hag- och ängsmarker.

Inventeringarna genomfördes en gång per vecka (i februari är det dock två veckors uppehåll mellan de sista taxeringstillfällena), främst under lördagar-söndagar, och startade alltid inom en timme från soluppgången räknt. Sträckan avverkades till fots i vanlig promenadtakt, varvid samtliga hörda och sedda fåglar noterades. Dock undantogs den pilfinkflock som i regel fanns vid Askö gård, för att undvika allt för stora variationer i totalantalet inräknade fåglar, beroende av om denna flock var på plats och inräknades eller ej. Vidare bestämdes från början att kikaren inte skulle brukas för att söka efter fåglar, utan endast användas för att artbestämma individer som upptäckts av ett obehövligt öga. Detta för att skillnaden i aktivt bruk av kikaren mellan olika inventeringstillfällen och mellan inventerarna inte skulle påverka resultaten i onödig grad.

Taxeringarna genomfördes genomgående i godtagbart väder.

Pilfinkar

Många faktorer som har betydelse för resultaten har antytts ovan. Härutöver bör betonas förhållandet att det är två personer som företagit inventeringarna, en fullt naturlig källa till olikheter i registreringarna. En väsentlig faktor för resulta-

Tabell 1. Översikt över de under vinterfågeltaxeringen 1975-76 vid Asköviken registrerade fåglarterna, samt inventerare och inventeringstid.

Datum	23 11	29 11	07 12	13 12	22 12	29 12	04 01	10 01	17 01	24 01	31 01	07 02
Inventerare	LL	TS	LL	LL	LL	LL	LL	LL	TS	TS	TS	LL
Inv.tid (min)	95	130	95	100	90	100	85	90	90	85	85	95
Kungsoörn	1											
Sparvhök			1		1	1						
Pasarn				1								
Grönköling	2	4	2	2	4	4	1	4	1	4	2	4
St. hackspett	1			1	1	1						2
M. hackspett												1
Spillkråka												1
Korp												1
Kråka	10	8	7	2	5	6	1	1	6	9	4	13
Kaja					2				2			4
Skata	1	2	1		2	1						2
Nötkrika	4	22	4	7	5	9	1	4	2	3	5	6
Stjärtes	1				5	7	3	3				
Talgoxe	3	17	8	6	11	12	3	9	11	11	9	15
Blåmes	7	4	1	3	4	1	6	6	2	1	5	5
Svartmes	2	1	3	1								1
Tofases	2	2	4	1	1	2	1	1	3	1	1	1
Entita	3	11	10	14	5	8	4	3	3	5	7	13
Tallita	1	1	1	2	1	2						1
Nötväcka	2	3		4	2	2			3	1	1	1
Trädkrypare	1		1	2	1	1			2			1
Gärdsmyg												1
Björkrast	5	3	1	2	1	1	3		2			1
Kungsfågel	3	9	2	2	3	3	1	7	3	6	1	3
Sidensvans	15											
Varfågel												
Grönfink	2	10	8	4	1	1	3		1	10	17	
Steglits			4	4		1	8					1
Gråsiska	78	41	35	33	15	14	6	3	2	2	3	2
Domherre	11	14	13	6	5	5	19	2	1	2	4	10
Gulspurv	52	34	33	3	11	8	3	1	8	7	4	8
Pilfink	20	1			5							1
Antal arter	19	20	19	19	18	22	15	14	14	14	11	18
Totalt per inv	198	211	139	97	75	96	62	47	53	58	35	86
Ex per inv.min	2,1	1,6	1,5	1,0	0,8	1,0	0,7	0,5	0,6	0,7	0,4	0,9

ten är också de olika arternas varierande iakttagbarhet. Så blir t.ex. en vitt-ljudande art som grüngöling överrepresenterad i jämförelse med kungsfågel, som hörns endast på kortare avstånd. Omständigheter som dessa gör naturligtvis att man måste behandla de kvantitativa uppgifterna med stor försiktighet.

Linjetaxeringarna ger som ovan nämnts endast en snittbild av den mera triviala fågelfaunan, vilket betyder att mera tillfälliga arter lätt missas. Ändå är det endast tio mera exklusiva arter som noterats vid Askövikens under den aktuella perioden, men som inte finns representerade i vårt material. Det gäller häger, duvhök, havsörn, blå kärrhök, stenfalk, gråtrut, stenkäck, vinterhåppling, bofink och silversparv.

Vintervädret

Som helhet motsvarade vintern de övriga 70-talsvinternarna, och något orientligt snö-täckte fanns aldrig. Under försåsongen rådde ett slags "varannandagsväder", med sol och kyla vid ens inventeringstillfälle och molnighet och mildväder vid nästa. Under januari var dock vädret tämligen vinteraktigt och kyligt. Tillfälligtvis sjönk temperaturen ner till nästan -20° . Förutom frånvaro av snö blev också februari en jämförelsevis normal vintermånad, åtminstone till räkningsperiodens slut.

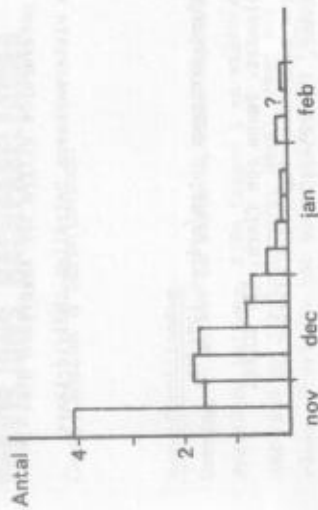
Resultat

I tabell 1 ges siffrorna för varje enskild art och inventeringstillfälle. Där finns också angivet inventeraren, inventeringstiden, antalet arter, totalantalet exemplar, samt genomsnittliga antalet exemplar per inventeringsminut. För den som så önskar kan då materialet användas för vidare beräkningar.

Allt som allt noterades 32 arter, varav som mest 22 arter vid ett och samma inventeringstillfälle. Det genomsnittliga antalet arter blev 17,2 men här finns möjligen också en skillnad mellan inventerarna. LL hade i snitt 18,8 arter per gång, medan IS noterade 14,6. Denna skillnad kan också vara en följd av andra faktorer, som skillnaden på säsongen, skillnaden i väder vid inventeringstillfället, m.m., men förtjänas ändå att nämnas.

Ser man till antalet registrerade individer blir gråsisken vinterns talrikaste art, följd av gulspurv, talgoxe, entita, domherre, nötskricka och kråka. Förekomsten av gråsiska beskrivs närmare i figur 1. Antalet gråsiskor faller tämligen vackert under vinterns lopp och förekomsten torde väl avspegla hur rörelserna hos denna sena höstflyttare ebbat ut med säsongen. Maximum för arten inföll säkert betydligt tidigare än taxeringarnas igångsättande.

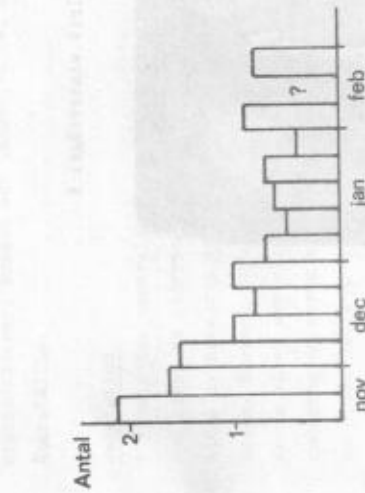
Osäkerheten i materialet gör att allt för långt dragna slutsatser om övriga arters uppträdande skall undvikas, men att antalet individer per inventeringsminut (figur 2) är sjunkande, samt att den procentuella andelen mesar av totalantalet individer (figur 3) är ökande under vintern, förefaller sannolikt. Av figur 2 kan bl.a. utläsas

Figur 1. Antalet gråsiskor per 5 min inventeringstid.

att individantalet i januari tidvis endast var $1/3-1/4$ mot vad som registrerades i slutet av november. Sista veckan i januari var den fågelfattigaste under hela vintern.

Anmärkningvärdt är slutligen att grönsiska och korsnåb inte iakttagits alls vid Askövikens vintern 1975-76, varken inom eller utom inventeringarna.

Figur 2. Antalet exemplar per inventeringsminut.

Figur 3. Procentandelen mesar av totalantalet registrerade fåglar.

Ulfstrand (1974) framkastar i redovisningen av en skånsk fågeltaxering vintern 1969-70 den gissningen, att den sammanlagda individtätheten är avsevärt högre i skånska än mellansvenska jordbruksmarker under vintern. Observationerna som ligger till grund för det skånska materialet insamlades visserligen genom punkttaxeringsmetoden (35 punkter à 5 min), men en viss jämförelse mellan denna och vår västmanländska inventering bör ändå låsa sig göras, om antalet iakttagna fåglar redovisas per tidsenhet. Det visar sig då att under punkttaxeringen i Skåne antecknades i genomsnitt

FRÖVISJÖNS HÄCKFÅGELFAUNA

Claes Karlsson & Sören Larsson

Naturförhållanden

Omkring 10 km NVV om Västerås utmed landsvägen mellan Skultuna och Tillberga är Frövisjön belägen. Sjön ligger i en vidsträckt dalgång i väst-östlig riktning, och omgärdas av jordbruksmark. Såväl söder som norr om dalgången utbreder sig skogsområden. Frövisjön har under 1800- och 1900-talet genomgått flera sänkningsföretag, varav det senaste slutfördes 1957. Bland annat har sjöns tidigare tillflöden om-dirigerats samt ett kanalsystem upptagits (figur 1). Trots detta har inte någon ny brukningsbar mark gått att erhålla.

Själva sjöområdet upptar nu en yta av ca 38 ha. Under sommaren och hösten finns öppna vattenytor endast i det kanalsystem som genomkorsar sjön. På senare år har allt fler Salixbuskage slagit upp på starrmaderna och i bladvassområdet, indicier på att Frövisjön är inne i sista stadiet som sjö. Detta har uppmärksamats av olika organisationer, kommun och länsstyrelse, varvid röster har höjts för att sjön borde återetableras.

Vegetation

I Frövisjöns centrala delar dominerar ett område med bladvass *Phragmites communis*, som omges av starrmader, med vasstarr *Carex acuta* som dominerande art. Smärre bestånd av kaveldun *Typha latifolia* och svärdsällja *Iris pseudacorus* växer också på mader. Närmast stranden dominerar grenvör *Callamafrostia canescens*. Utefter stränderna växer mer eller mindre stora björkekogadungar, med inslag av al och tall. Med undantag av norra stranden, där kreatursbete bedrivs, sker en kraftig förbuskning av olika Salix-arter mellan skogsöngarna. Strändernas undervegetation är tät och högvuxen av bl.a. älgräs *Filipendula ulmaria*, vänderot *Valeriana officinalis* och brännässla *Urtica dioica*, och därför mycket svårframkomlig för människor under sommaren.

Inventeringsplan

För att få de ornitologiska värdena beaktade vid en eventuell restaurering av Frövisjön, gjordes sommaren 1974 en ornitologisk inventering av lokalen. Målsättningen var att erhålla kännedom om populationsstorleken hos de häckande våtmarksarterna. Inventeringen utfördes av Mikael och Peter Dahlbom, Claes Karlsson och Sören Larsson.

Inventeringsarbetet pågick mellan 1 maj och 25 juni. Under de första veckorna inventerades endast änder, sothöns och enkelbeckasiner. Därefter gjordes sju stycken

under vinterns lopp 280 ex/inv.tim, medan motsvarande siffra för Asköviken blev 50 ex/inv.tim. Uppenbarligen är de skånska vintermarkerna betydligt individrikare än motsvarande mellanvenska marker.

Referenser

- Källander, H. & Svensson, S. 1975. Vinterfågelräkningen julen/nyåret 1974/75. Stencil.
Tyler, G. 1968. Vinterfågelfaunan på Malmölandet. Fauna och flora, 63: 50-65.
Ulfstrand, S. 1974. Den skånska fågelfaunans sammansättning under vinter och sommar - några ekologiska jämförelser. Anser, 13: 225-240.

Figur 4. Gulsparv *Emberiza citrinella* - talrik vinterfågel i malarområdet. Foto: Björn-Eyvind Swahn/M.

